

Анотація. У статті обґрунтовано виникнення соціально-філософського феномену дезінформаційної інфільтрації та проаналізовано наслідки її впливу на суспільство. Надано авторське визначення поняття «дезінформаційна інфільтрація» та запропоновано механізми протидії проникненню незаконного, небезпечного, шкідливого, хибного, оманливого та маніпулятивного контенту в кіберпростір України. Виявлено недосконалість українського законодавства, яке не регламентує інструменти протидії дезінформації, а також не передбачає відповідальності за поширення неправдивої інформації. Обґрунтовано, що дезінформація породжує суспільну недовіру до органів державної влади та демократичних цінностей, що становить серйозну загрозу та завдає значної шкоди суспільству. Ідея про те, що дезінформаційна інфільтрація є однією з причин кризи демократії, чітко постає як гіпотеза для подальших наукових досліджень. Наголошується, що відповідно до європейських стандартів дезінформація не вважається незаконною, і її поширення законом не забороняється. Крім того, виробники фейкових новин прямо чи опосередковано захищені демократичним правом на свободу слова та свободу вираження поглядів. Країни ЄС борються не з дезінформацією, а з кіберзлочинністю та поширенням незаконного контенту, пов'язаного з екстремізмом, расовою ненавистю, мовою ворожнечі, насильством, гендерною або релігійною нетерпимістю, дитячою порнографією, торгівлею наркотиками або зброєю — тобто не з причинами, а з наслідками. Це визначає неефективність застосування в Україні несанкційної державної (інформаційної) політики проти поширювачів дезінформації в кіберпросторі.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційне середовище, пропаганда, дезінформація, дезінформаційна інфільтрація, стратегічна комунікація, маніпулятивний контент, інформаційні війни, кіберпростір.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2025

УДК 336.27

JEL Classification: H63, E62, G15, O23

DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2025.57.103.117>

Онишко Світлана Василівна*

Вергелюк Юлія Юріївна**

Ганцяк Михайло Олегович***

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ВИРІШЕННЯ БОРГОВИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ

Анотація. У статті акцентується увага на необхідності пошуку ефективних рішень для подолання боргових проблем України. Зокрема, акцент

* **Онишко Світлана Василівна** — доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет (Ірпінь, Україна), ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9073-6166>, e-mail: onyshko_sv@ukr.net

** **Вергелюк Юлія Юріївна** — кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій, Державний податковий університет (Ірпінь, Україна), ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1773-6631>, e-mail: strchk81@gmail.com

*** **Ганцяк Михайло Олегович** — доктор філософії (PhD), начальник відділу фінансової політики, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, (Київ, Україна), ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6136-3193>, e-mail: m.hantsyak@ukr.net

робиться на окресленні можливостей використання трендових методів та інструментів, що користуються популярністю у світі. Здійснено порівняння характеристик фінансових репресій, фіскальної консолідації, реструктуризації, зелених та інфраструктурних облігацій для визначення прийнятності їх застосування в поточній чи перспективній українській практиці. Визначено, що жоден із методів або інструментів не володіє повним переліком переваг: де одні демонструють свою ефективність, інші виявляються неідеальними. Це свідчить про відсутність єдиної стратегії вирішення боргових проблем країни. Боргова ситуація визначається множинністю специфічних умов і характеристик, вимагаючи індивідуального підбору відповідних методів та інструментів їх вирішення. У зазначеному контексті наголошено на значимості досвіду високорозвинених країн і країн із ринками, що формуються, які, зіштовхнувшись із борговими проблемами, віднайшли ефективні шляхи їх подолання.

Ключові слова: боргові проблеми; державний борг; фіскальна консолідація; фінансові репресії; реструктуризація; зелені облігації; інфраструктурні облігації; фінансовий ринок; економічне зростання; інвестиційна активність; фінансова стійкість.

Вступ. Проблема управління державним боргом набуває дедалі більшої актуальності в сучасному світі, адже країни стикаються з комплексними викликами, спричиненими фінансіалізацією економік, глобальними кризами та нестабільністю. Зростання ролі волатильного фінансового сектору на тлі послаблення стійкого реального сектору сприяє стрімкому накопиченню державних боргів — часто без дотримання безпечних меж. Ця тенденція є спільною як для високорозвинених країн, так і країн, що розвиваються, зокрема України. Відсутність єдиного механізму ефективного управління державним боргом спонукає до пошуку нових підходів та інструментів, які б відповідали сучасним викликам. Окремі методи та інструменти, застосовані в практичних кейсах різних країн, демонструють певну ефективність, що підкреслює необхідність їхнього вивчення та адаптації. В умовах складної боргової ситуації в Україні, дослідження сучасних методів та інноваційних інструментів управління державним боргом є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та сталого економічного розвитку. Саме актуальність цього питання визначає мету та значущість даного дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні можливості використання сучасних методів та інструментів управління борговими проблемами, що мали місце у практиці країн світу.

Проблематика неконтрольованого державного боргу є предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Українські дослідники приділяють значну увагу аналізу сучасного стану боргових зобов'язань держави, підходам до їх оцінювання та можливим шляхам мінімізації боргового навантаження, зокрема адаптації зарубіжного досвіду управління боргом до національних умов. У свою чергу, праці іноземних науковців зосереджуються на характеристиках функціонування механізмів державного боргового регулювання, включаючи використання інноваційних фінансових інструментів, які були

впроваджені в окремих країнах у відповідь на специфічні виклики. Особливу цінність для даного дослідження становлять праці, що мають країнознавчу специфіку та демонструють ефективність застосування різних моделей боргової політики в умовах макроекономічної нестабільності або фіскального тиску. Зокрема, заслуговують на увагу публікації таких дослідників, як K. El Aynaoui [17], O. Canuto [17], J. Cogan [13], C. Reinhart [5], J. F. Kirkegaard [5], M. Kliem [7], A. Kriwoluzky [7], M. B. Sbranci [5], A. Scheer [7], J. Taylor [13], C. Thureson [6], V. Norman [6], G. J. Müller [7], K. Whiting [10], V. Wieland [13], M. Wolters [13]. Серед українських науковців, чия аналітика стала теоретичною базою для цього дослідження, варто відзначити праці Т. Богдан [1], [11], Б. Данилишина [12], С. Науменкової [4], В. Міщенко [4], О. Решетняк [20], В. Хаустової [20], які висвітлювали потенціал застосування як традиційних, так і сучасних методів та інструментів управління державним боргом в Україні, у тому числі в контексті фінансової стабільності та макрофінансової рівноваги.

Крім того, при формуванні дослідницької основи було враховано аналітичні акценти, що висвітлювались на провідних міжнародних експертних платформах, зокрема на засіданнях Всесвітнього економічного форуму, у публікаціях Центру досліджень економічної політики (CEPR, Франція) та Віденського інституту міжнародних економічних досліджень (WIIW, Австрія).

Однак, попри наявність широкого спектра напрацювань, актуальність теми зумовлюється збереженням глибоких структурних проблем у сфері державного боргу, які посилюються необхідністю регулярного залучення позикових ресурсів для фінансування бюджетного дефіциту. У цьому контексті зростає потреба у комплексних і водночас інноваційних підходах до формування боргової політики, що поєднують фіскальну відповідальність з гнучкістю фінансового планування. Водночас питання обґрунтування прийнятності використання сучасних методів та інструментів для вирішення боргових проблем України в рамках формування цілісної моделі інноваційного управління державним боргом, залишається актуальним напрямом наукових пошуків.

Постановка проблеми. Сучасна фінансова система України характеризується вираженою кризою публічних фінансів, що проявляється у прискореному зростанні державного боргу, хронічному дефіциті державного бюджету, ускладненнях із забезпеченням своєчасного обслуговування боргових зобов'язань та наростаючій залежності від зовнішнього та внутрішнього кредитного фінансування. Ці тенденції підтверджуються емпіричними даними, зокрема якісними та кількісними оцінками структури й динаміки державного боргу, параметрів державного бюджету, а також ключових макроекономічних індикаторів, що відображають економічну кон'юнктуру. Зазначені виклики актуалізують необхідність пошуку та впровадження сучасних методів та інструментів управління державним боргом, що сприяють врегулюванню боргових проблем та спрямовуються на стабілізацію публічних фінансів і забезпечення довгострокової фінансової стійкості країни.

Результати. Україна, перебуваючи в єдиному глобальному борговому просторі, стикається з комплексом специфічних внутрішніх боргових проблем,

активну роль в посиленні яких відіграють світові тренди та загострення дисфункцій на міжнародному ринку державного боргу. Саме тому адаптація до їх наслідків постає в ряду важливих завдань вітчизняної державної боргової політики, спрямованої на досягнення ключових макроекономічних цілей. У зазначеному контексті важливо зазначити, що країни світу, зосередившись на питаннях відновлення економік після глобальної фінансової кризи, усвідомили нові аспекти стрімкого нарощення глобального боргу.

Загальновідомо, що збільшення обсягів і домінування фінансового сектору над іншими секторами економіки в найбільш загальному трактуванні визначають як фінансиалізація, яка, природно невіддільна від процесів зростання вартості незабезпечених фінансових активів на глобальному рівні [1]. Такий акцент в нашому дослідженні дає можливість повніше та в найбільш ефективний спосіб оцінити та поєднати сукупність окремих інструментів в стратегічних підходах до вирішення боргових проблем, враховуючи позиції, згідно яких зростання частки фінансового сектору в економіці може мати позитивний ефект, але, на думку Е. Тернера, лише до певної межі. Перевищення критичного рівня сукупного боргу економічних суб'єктів призводить до деструктивного впливу фінансового сектору на економічну стабільність [2].

Проблематика фінансиалізації економік особливо активізувалася, починаючи з 2021 року. Її процес на глобальному рівні сприяє нарощенню загального обсягу світового боргу, зокрема державних зобов'язань. Паралельно зростає сукупний борг нефінансових корпорацій, частково забезпечений державними гарантіями, що в умовах погіршення якості глобального боргового портфеля, створює додаткове навантаження на публічні фінанси. Україна не є винятком у цьому контексті. Одночасно слід зазначити, що внаслідок змін структури поточних запитів щодо спрямування позикових ресурсів, які орієнтуються на військові та соціальні потреби, частка гарантованого державного боргу зменшується. Якщо станом на початок 2021 року розмір частки гарантованого боргу в структурі сукупних боргових зобов'язань України становив 11,5 %, то на початку січня 2025 року вона зменшилась до 4,1 %. Проте зменшення частки відбулося за рахунок стрімкого нарощення суми державного боргу, адже в абсолютному вираженні гарантований борг практично не змінився.

Неврегульованими залишаються питання менеджменту гарантованого державного боргу. На тлі статистичних тенденцій проблема може видаватися не суттєвою, але якщо оцінювати якість портфелю гарантованих зобов'язань, проблема стає очевидною. Фактично в Україні відсутні граничні межі сумарного розміру наданих державних гарантій чи їх питомої частки у державному боргу країни. Недосконалою залишається і система контролю за використанням кредитів, отриманих під державні гарантії [3]. Це потребує внесення змін до системи показників оцінки боргової безпеки країни, а саме включення нормативно зафіксованих розмірів та частки гарантованого державою боргу, що дозволить ефективніше управляти якістю боргового портфеля держави.

Аналізуючи перспективні підходи до розв'язання боргових проблем, дослідники акцентують увагу на фінансових репресіях, які в умовах стрімкого зростання глобального боргу розглядаються як ефективний інструмент, що зустрічає мінімальний опір у багатьох країнах [1]. Фінансові репресії передбачають застосування адміністративних механізмів для перерозподілу фінансових ресурсів економічних суб'єктів на користь держави з метою абсолютного або відносного скорочення державного боргу. Такі неринкові втручання в ринкові процеси спричиняють деформацію механізмів ціноутворення на фінансовому ринку, що, у свою чергу, змінює кон'юнктуру як фінансового ринку загалом, так і ринку державних запозичень зокрема.

У контексті фінансових репресій в Україні активно застосовуються такі інструменти, як адміністративне регулювання процентних ставок, встановлення нормативів для структури фінансових портфелів, контроль резервних вимог, валютне регулювання, а також управління умовами емісії та розміщення державних цінних паперів. Ці заходи реалізуються Національним банком України або урядом як безпосередньо, так і через опосередковані механізми. Зокрема, підтримання облікової ставки НБУ нижче рівня інфляції в певні періоди є прикладом непрямого використання фінансових репресій для впливу на боргову динаміку [4].

Кризові умови, що склались в Україні та перманентне нарощення державного боргу не можуть не позначитись на суспільних очікуваннях від будь-якої політики управління державним боргом, що спрямовуватиметься на його мінімізацію. Адже, по-суті, така політика може вимагати або скорочення витрат, або збільшення податків, що в складних макроекономічних умовах не може сприйнятися суспільством як виправдане та необхідне.

Фінансові репресії справедливо називають прихованим податком (stealth tax), які дозволяють перерозподіляти ресурси від заощаджень до фінансування державних потреб без явного підвищення податків, що зменшує суспільний опір [5]. Вивчаючи можливі переваги фінансових репресій, слід звернути увагу на їхній вплив на грошову масу, зменшення якої сприяє зміцненню національної грошової одиниці. В умовах нарощення державного боргу деномінованого в іноземній валюті, зазначений аспект набуває особливої актуальності. До того ж, зменшення валютного курсу полегшує обслуговування зовнішнього боргу. Втім, не слід ігнорувати дискусійність застосування політики фінансових репресій, особливо як довгострокову стратегію через можливе порушення ринкової рівноваги [6].

Цікавим аспектом довготривалого застосування фінансових репресій з метою полегшення боргового тиску та зменшення доходності державних облігацій є сприяння ефекту витіснення приватних інвестицій, зменшуючи при цьому, економічне зростання. Масштабні зарубіжні дослідження, що базувались на вивчені економічних тенденцій в повоєнні періоди відслідкували негативні наслідки фінансових репресій, а саме чисте зростання співвідношення боргу до ВВП. Зменшення кредитування реального сектору, яке відбулося через вимоги до комерційних банків утримувати мінімальну нормативно зафіксовану частку активів в державних облігаціях — призвело до скорочення кредитної активності [7]. Зважаючи на факт

присутності ефекту витіснення на фінансовому ринку України, обумовленого простимульованою інвестиційною привабливістю державних боргових інструментів [8], використання фінансових репресій, здатні посилити цей ефект.

Одним із центральних питань, що порушувались на Всесвітньому економічному форумі у 2025 році, було розв'язання трилеми фіскальної політики щодо зростання витрат пов'язаних із безпекою, старінням населення і зміною клімату, та забезпеченням стійкості державного боргу [9]. У цьому контексті розглядалися різноманітні стратегії вирішення боргових проблем, серед яких, окрім використання фінансових репресій, мають місце фіскальна консолідація, реструктуризація боргу, обмін боргу на екологічні зобов'язання та використання міжнародних програм полегшення боргового тягаря. Результати дискусій підкреслили потенційно ефективне застосування фінансових репресій в короткостроковій перспективі. В довгостроковій перспективі фінансові репресії набувають суттєвих недоліків серед яких: негативний вплив на динаміку дохідності інструментів заощадження, викривлення динаміки фінансового ринку та керований перерозподіл капіталів, зниження продуктивності праці та спад економічної активності [10]. Узагальнено результати порівнянь окремих аспектів застосування фінансових репресій, альтернативних методів та інструментів вирішення боргових проблем, представлено в табл. 1. Зупинимось на деяких із них детальніше.

Таблиця 1

**ХАРАКТЕРИСТИКА АСПЕКТІВ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ
ТА ІНСТРУМЕНТІВ ВИРІШЕННЯ БОРГОВИХ ПРОБЛЕМ***

Характеристики	Фінансові репресії	Реструктуризація	Фіскальна консолідація	Зелені облигації	Інфраструктурні облигації
Ефективність в довгостроковій перспективі	-	+	+	+	+
Ефективність в короткостроковій перспективі	+	+	-	-	-
Стимулювання інвестиційного витіснення	+	-	+	-	-
Суспільний опір	+	-	+	-	-
Інфляційний ефект	+	+/-	-	-	+/-
Збереження доступу до ринків капіталу	+	+/-	+	+	+
Ризик для фінансової системи	+/-	-	-	-	-
Стимулювання економічного зростання	-	-	-	+	+

*де: «+» — присутність відповідної характеристики під час використання методу чи інструменту, а «-» — його відсутність.

Джерело: побудовано авторами.

Зокрема, стосовно бюджетної консолідації, слід зазначити, що обмеженість можливостей для її реалізації шляхом скорочення державних витрат зумовлює необхідність активнішого використання інструментів підвищення фіскального навантаження. Зокрема, у 2021 році Україна продемонструвала рівень фіскальної консолідації, який суттєво перевищував середні показники як для розвинених країн, так і для держав із ринками, що формуються. Однак, повільний темп економічного відновлення не створював достатніх передумов для швидкого переорієнтування з експансивної на рестриктивну фіскальну політику [11]. Війна в Україні ще більше віддаляє перспективу застосування інструменту фіскальної консолідації. Обмеженість можливостей для реалізації такої політики підкреслює також Данилишин Б. посиляючись на приклади неефективності подібних заходів у низці країн світу [12].

Водночас інструмент фіскальної консолідації залишається в арсеналі потенційних засобів для забезпечення макроекономічної та боргової стабілізації. Оцінка стратегії фіскальної консолідації у США, спрямованої на зменшення боргового навантаження, проведена за допомогою економіко-математичного моделювання, зокрема динамічних стохастичних моделей загальної рівноваги (DSGE), підтверджує її потенційну ефективність за умови поступового впровадження. Аналіз демонструє, що скорочення державних витрат на 0,6 % ВВП відносно базового сценарію сприяє стимулюванню приватного сектору та зниженню боргового тягара, за умови забезпечення прозорості та довіри до такої політики [13].

Розглядаючи перспективи використання інструментів фіскальної консолідації для вирішення боргових проблем, слід звернути увагу на дослідження, що спрямовується на визначення сприятливого періоду в контексті можливостей застосування таких інструментів. Ретроспективний аналіз досвіду країн єврозони, який охоплює періоди перед глобальною фінансовою кризою під час неї і після неї, ілюструє, що ефективність фіскальної консолідації спостерігалася лише в умовах економічного поживалення після кризи, тоді як її застосування під час рецесії виявилось неефективним [14].

Зарубіжні науковці, досліджуючи фіскальну консолідацію на базі розвинених країн та країн, що розвиваються, доводять ефективність певних видів консолідації, що запроваджуються в рамках реалізації дискреційної політики. Зокрема, умовою успішного проведення фіскальної консолідації є активізація приватних інвестицій через так званий механізм «втягування» (crowding-in). У таблиці (табл. 2) наведено види фіскальних консолідацій, що сприяють інвестиційній активності. Висновки про ефективність цих видів консолідацій ґрунтуються на результатах побудови моделей структурної векторної авторегресії на даних 22 розвинених економік та 37 економік країн, що розвиваються.

Фіскальну консолідацію, з огляду на геополітичну кризу та економічні труднощі в Україні, слід розглядати як інструмент, який доцільно застосовувати лише після завершення зазначених періодів нестабільності. Поточні умови, зумовлені триваючим геополітичним конфліктом та економічною рецесією, ство-

рюють несприятливе середовище для реалізації заходів із скорочення витрат чи підвищення податків, що може поглибити економічний спад і соціальну напругу. Лише після досягнення стабілізації економічного середовища та відновлення позитивних темпів зростання стане можливим ефективне використання фіскальної консолідації для поступового зменшення боргового навантаження, аналогічно до досвіду країн Єврозони в посткризовий період.

Таблиця 2

ВИДИ ФІСКАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ

Вид консолідації	Характеристика
Консолідація під час економічного зростання	Фіскальні консолідації в періоди економічного підйому сприяють приватним інвестиціям, оскільки менше гальмують економічну активність. У розвинених економіках вони асоціюються з меншим спадом ВВП (0,5 % проти 1,3 %), що підвищує впевненість інвесторів
Консолідація, що базується на скороченні видатків (у розвинених економіках)	У розвинених економіках консолідації зі скороченням видатків ефективніше знижують боргове співвідношення та стимулюють інвестиції. Вони менше пригнічують зростання і сигналізують про фіскальну дисципліну, підвищуючи довіру інвесторів
Консолідація в умовах високого державного боргу та низького приватного кредиту	За високого державного боргу та низького приватного кредиту консолідація сприяє інвестиціям, зменшуючи тиск на фінансові ринки. Зниження боргу вивільняє ресурси для приватного сектору, підвищуючи інвестиційну активність
Консолідація з підтримкою стабільного обмінного курсу (у країнах, що розвиваються)	У країнах, що розвиваються, консолідації зі стабільним або ревальвованим обмінним курсом знижують боргове співвідношення та стимулюють інвестиції. Стабільність курсу зменшує валютні ризики, підвищуючи привабливість для іноземних інвесторів

Джерело: побудовано авторами за [15].

Чимало країн світу звертаються до різноманітних інноваційних інструментів для стимулювання переважно внутрішнього ринку державних запозичень. Зважаючи на необхідність стимулювання диверсифікації ринку державних запозичень в Україні та спрямування ресурсів у пріоритетні для України сфери, доцільним може бути використання зелених та інфраструктурних облігацій для реалізації механізмів обміну вже випущених боргових зобов'язань на нові (debt swap). Як зазначалося вище [10], механізми обміну, що застосовуються у межах стратегії зменшення боргового навантаження, є предметом фахових дискусій на платформі Світового економічного форуму. У такому обміні держава пропонує кредиторам конвертувати старі облігації з вищими процентними ставками на зелені чи інфраструктурні облігації з нижчими ставками або довшим терміном погашення, що знижує боргове навантаження.

Зелені та інфраструктурні облігації є цільовими інструментами залучення фінансування на ринку державних боргових зобов'язань. В Україні сьогодні має місце випуск військових облігацій (військові ОВДП), які випускаються з березня 2022 року. Залучені кошти спрямовуються на забезпечення соціальних та оборонних потреб. Значні руйнування цивільної інфраструктури, яких зазнає Україна, зумовлюють необхідність розширення способів фінансування проєктів повоєнної відбудови. Практика використання зазначених інструментів набуває популярності в багатьох країнах. В Австралії існує успішна практика фінансування інфраструктурних проєктів через випуск облігацій. Такі інструменти випускаються для прямих запозичень, кредитування або рефінансування. Критерії віднесення об'єктів до числа інфраструктурних, що фінансуються з бюджету, є чітко регламентованими [16].

У контексті обмеженого фінансового простору України, де боргове навантаження ускладнює фінансування розвитку, зелені та інфраструктурні облігації сприятимуть активізації залучення інституційних інвесторів до фінансування важливих проєктів завдяки стабільним довгостроковим доходам та зниженню ризиків, чого можна досягти, використовуючи державні гарантії чи страхування політичних ризиків. Проте такий підхід потребує прозорого правового регулювання та співпраці з міжнародними фінансовими інституціями для створення привабливих умов для приватного сектору [17]. Так, використання інфраструктурних та зелених облігацій підсилюватиме трансформацію державного боргу в контексті динамічного поступального розвитку суспільних відносин. Широке використання інструментарію фінансового ринку сприяє мінімізації загроз стану державного бюджету, проте не змінює інших загроз щодо формування фінансового простору як не менш вагомому чинника розвитку [18]. Конверсія державного боргу з використанням зелених та інфраструктурних облігацій сприятиме зменшенню боргового тиску та досягненню цілей сталого розвитку.

Арсенал методів та інструментів управління державним боргом, спрямованих на розв'язання боргових проблем, є надзвичайно широким. Їх ефективність суттєво варіюється залежно від країн: одні демонструють високу результативність у певних економічних і політичних умовах, тоді як інші виявляються малоефективними через специфіку боргової ситуації, що формується під впливом історичних передумов виникнення боргу, правового регулювання запозичень та особливостей економічної моделі.

Для України, враховуючи її поточні виклики, доцільно структурувати економіку для досягнення достатнього рівня резистентності до боргових криз [19]. Ця концепція відображає здатність не протистояти кризовим явищам, а здатність швидко адаптуватись до них, зберігаючи функції та стійкість [20]. Адже, уникнути нарощення державного боргу в сучасному світі вдається досить рідко. Тому важливо, передусім, слід вирішити гострі боргові проблеми, зокрема шляхом диверсифікації джерел фінансування, посилення прозорості фінансової політики та створення сприятливого інвестиційного середовища для залучення приватного капіталу, що сприятиме фінансовій стабільності та сталому економічному розвитку.

Висновки. В умовах посилення глобальної фінансіалізації, нестабільності фінансових ринків і зростання державного боргу, особливої ваги набуває пошук ефективних методів та інструментів його зменшення. Фінансові репресії, фіскальна консолідація, реструктуризація, застосування зелених та інфраструктурних облігацій — кожен з перелічених інструментів має власну логіку впливу на боргову динаміку, інвестиційну активність і фінансову стабільність. З огляду на специфіку української економіки, що функціонує в умовах воєнного стану та бюджетної обмеженості, порівняльний аналіз переваг та недоліків використання переліченого інструментарію постає найбільш обґрунтованим на шляху прийняття управлінських рішень при розв’язанні боргових проблем в Україні.

Фінансові репресії, як екстрений захід, дозволяють знижувати боргове навантаження без жорсткого фіскального тиску, однак створюють загрозу витіснення приватного капіталу з фінансового ринку. Альтернативою є фіскальна консолідація, проте вона демонструє результативність лише за умов економічного зростання та стабільності. Використання ж інструментів зеленого та інфраструктурного фінансування дає змогу поєднувати реструктуризацію боргу з реалізацією цілей сталого розвитку. Саме ці інструменти є перспективними у повоєнній відбудові України, за умов належного регулювання, прозорості та партнерства з міжнародними фінансовими організаціями.

Узагальнення світового досвіду та оцінка його релевантності для України свідчать, що оптимальною є комбінація коротко- та довгострокових стратегій управління боргом з урахуванням поточного макроекономічного середовища. Посилення прозорості боргової політики, контроль за державними гарантіями, диверсифікація джерел фінансування та стимулювання інституційного інвестування — ці напрямки мають стати ключовими для зниження боргових ризиків. Подальші дослідження доцільно зосередити на розробці моделей адаптації міжнародного досвіду впровадження інноваційних боргових інструментів до українських умов з оцінкою їх впливу на макроекономічну стійкість та соціально-економічний розвиток.

Література

1. Богдан Т. П. Фінансиалізація світової економіки та нарощування глобального боргу: виклики та можливості для України. Глобальне дослідження № 1. 2021. *Growford*. URL: <https://www.growford.org.ua/research/finansyalizatsiya-svitovoyi-ekonomiky-ta-naroshhuvannya-globalnogo-borgu-vyklyky-ta-mozhlyvosti-dlya-ukrayiny/>
2. Тернер Е. Між боргом і дияволом: гроші, кредит і реформування глобальних фінансів. Львів: Априорі, 2020. 416 с.
3. Verheliuk, Y., & Hantsiak, M. (2024). Державні гарантії в контексті забезпечення боргової безпеки. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(14), 95–102. <https://doi.org/10.32750/2024-0210>
4. Науменкова С. В., Міщенко В. І. Фінансові репресії в механізмі прихованого переміщення державного боргу: форми та інструменти. *Фінанси України*. 2015. № 8. С. 31–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_8_5

5. Reinhart, C., Kirkegaard, J. F., & Sbrancia, M. B. (2011). Financial repression redux. *Finance and Development*. № 48 (2). Pp. 22–26. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/31641/1/MPRA_paper_31641.pdf
6. Norman, V., & Thuresson, C. (2023). Overburdened and underrated: Understanding the effects of financial repression. Lund University, School of Economics and Management. URL: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/9119820>
7. Kliem, M., Kriwoluzky, A., Müller, G. J., & Scheer, A. Financial repression as an «easy way» out of debt? Research Brief. Deutschen Bundesbank. 2024. URL: <https://www.bundesbank.de/de/publikationen/forschung/research-brief/2024-70-finanzielle-repression-861008>
8. Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О. Варіативність «ефекту витіснення» на ринку Державного боргу України. *Gesellschaftsrechtliche transformationen von wirtschaftlichen systemen in den zeiten der neo-industrialisierung* : collective monograph; herausgegeben vom Pasichnyk Yu. Nuremberg, Germany Verlag SWG imex GimbH, 2020. P. 46–54. URL: https://www.researchgate.net/publication/342304225_Variativnist_efektu_vitisnenna_na_rink_u_Derzavnogo_borgu_Ukraini
9. Chief Economists Outlook. 2025. World Economic Forum. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Chief_Economists_Outlook_January_2025.pdf
10. Whiting, K. What is ‘financial repression’ — and should countries embrace it as debt climbs? World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/03/financial-repression-debt-management/>
11. Богдан Т. Бюджетні дефіцити та де шукати їхнє фінансування. Дзеркало тижня. 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/bjudzhetni-defitsiti-ta-de-shukati-jikhnje-finansuvannja.html>
12. Богдан Данилишин про те, чому фіскальна консолідація не може бути самоціллю державної політики. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/bogdan-danilishin-pro-tendenciji-byudzhethnih-procesiv-v-ukrajini-ta-sviti-30112021-444209>
13. Cogan, J., Taylor, J., Wieland, V., & Wolters, M. Fiscal consolidation strategy. *Journal of Economic Dynamics and Control*. № 7 (2). 2013. P. 404–421. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2012.10.004>
14. Heimberger, P. Fiscal consolidation and its growth effects in euro area countries: Past, present and future outlook. The Vienna Institute for International Economic Studies. 2024. URL: <https://wiiw.ac.at/fiscal-consolidation-and-its-growth-effects-in-euro-area-countries-past-present-and-future-outlook-dlp-7016.pdf>
15. Mishra, P., Ando, S., Peralta-Alva, A., Patel, N., & Presbitero, A. Fiscal consolidation and public debt. *Journal of Economic Dynamics and Control*. 2025. № 170. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2024.104998>
16. Independent evidence-based advice on infrastructure planning, policy and priorities to benefit all Australians. Infrastructure Australia. URL: <https://www.infrastructureaustralia.gov.au>
17. El Aynaoui, K., & Canuto, O. (2023). Bridging green infrastructure and private finance in emerging market and developing countries. *In Scaling Up Sustainable Finance and Investment in the Global South*. Policy Center for the New South, Brookings Institution. Pp. 45–59. URL: <https://southsouth-galaxy.org/wp-content/uploads/2023/03/CEPR-Scaling-Up-Sustainable-Finance-and-Investment-in-the-Global-South.pdf#page=54>
18. Онишко С. В., Рябокін М. В. Загальні концептуально-практичні аспекти впливу фінансового ринку на розв’язання боргових проблем. *Наукові записки Національного*

університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2022. No 24(52). С. 97–102. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-24\(52\)-97-102](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-24(52)-97-102)

19. Вергелюк Ю. Ю. Підходи до формування фінансової резистентності України в умовах посилення боргової залежності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2025. No 36(64). С. 69–75. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-36\(64\)-69-75](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-36(64)-69-75)

20. Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Резильєнтність економіки: сутність і виклики для України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 7. С. 30–41. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41>

References

1. Bohdan, T. P. Finansializatsiia svitovoi ekonomiky ta naroshchuvannya hlobalnoho borhu: vyklyky ta mozhlyvosti dlia Ukrainy [Financialization of the world economy and the accumulation of global debt: Challenges and opportunities for Ukraine]. *Hlobalne doslidzhennia* 1. 2021. *Growford*. <https://www.growford.org.ua/research/finansyalizatsiya-svitovoyi-ekonomiky-ta-naroshhuvannya-globalnogo-borgu-vyklyky-ta-mozhlyvosti-dlya-ukrayiny/> [in Ukrainian].

2. Ternier, E. Mizh borhom i diavolom: hroshi, kredyt i reformuvannya hlobalnykh finansiv [Between debt and the devil: Money, credit, and fixing global finance]. Lviv: Apriori, 2020 [in Ukrainian].

3. Verheliuk, Y., and Hantsiak, M. (2024). Derzhavni harantii v konteksti zabezpechennia borhovoi bezpeky [State guarantees in the context of ensuring debt security]. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii* 2(14): 95–102. <https://doi.org/10.32750/2024-0210> [in Ukrainian].

4. Naumenkova, S. V., and Mishchenko, V. I. Finansovi represii v mekhanizmi prykhovanoho peremishchennia derzhavnoho borhu: formy ta instrumenty [Financial repression in the mechanism of hidden debt relocation: forms and instruments]. *Finansy Ukrainy*, 8 (2015): 31–55. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_8_5 [in Ukrainian].

5. Reinhart, C., Kirkegaard, J. F., and Sbrancia, M. B. (2011). Financial repression redux. *Finance and Development*, no. 48 (2): 22–26. https://mpira.ub.uni-muenchen.de/31641/1/MPRA_paper_31641.pdf.

6. Norman, V., and Thureson, C. (2023). Overburdened and underrated: Understanding the effects of financial repression. Lund University, School of Economics and Management. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/9119820>.

7. Kliem, M., Kriwoluzky, A., Müller, G. J., and Scheer, A. (2024). Financial repression as an «easy way» out of debt? *Research Brief*. Deutschen Bundesbank. <https://www.bundesbank.de/de/publikationen/forschung/research-brief/2024-70-finanzielle-repression-861008>.

8. Verheliuk, Y. Y., and Hantsiak, M. O. Variativnist "efektu vytisnennia" na rynku Derzhavnoho borhu Ukrainy [Variability of the "crowding-out effect" in the public debt market of Ukraine]. In *Gesellschaftsrechtliche transformationen von wirtschaftlichen systemen in den zeiten der neo-industrialisierung*, edited by Pasichnyk Yu., 46–54. Nuremberg, Germany: Verlag SWG imex GmbH, 2020. https://www.researchgate.net/publication/342304225_Variativnist_efektu_vitisnenna_na_rynku_Derzhavnogo_borgu_Ukraini [in Ukrainian].

9. World Economic Forum. (2025). *Chief Economists Outlook*. https://reports.weforum.org/docs/WEF_Chief_Economists_Outlook_January_2025.pdf.
10. Whiting, K. (2025). What is «financial repression» — and should countries embrace it as debt climbs? *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/stories/2025/03/financial-repression-debt-management/>.
11. Bohdan, T. Biudzhetni defitsyty ta de shukaty yikhnie finansuvannia [Budget deficits and where to find their financing]. *Dzerkalo tyzhnia*, 2022. <https://zn.ua/ukr/macrolevel/bjudzhetni-defitsiti-ta-de-shukati-jikhnje-finansuvannja.html> [in Ukrainian].
12. Bohdan Danylyshyn pro te, chomu fiskalna konsolidatsiia ne mozhe buty samotsilliu derzhavnoi polityky [Bohdan Danylyshyn on why fiscal consolidation cannot be the ultimate goal of state policy]. <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/bogdan-danilishin-pro-tendenciji-byudzhetnih-procesiv-v-ukrajini-ta-sviti-30112021-444209> [in Ukrainian].
13. Cogan, J., Taylor, J., Wieland, V., and Wolters, M. (2013). Fiscal consolidation strategy. *Journal of Economic Dynamics and Control* 7(2): 404–421. <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2012.10.004>.
14. Heimberger, P. (2024). Fiscal consolidation and its growth effects in euro area countries: Past, present and future outlook. *The Vienna Institute for International Economic Studies*. <https://wiiw.ac.at/fiscal-consolidation-and-its-growth-effects-in-euro-area-countries-past-present-and-future-outlook-dlp-7016.pdf>.
15. Mishra, P., Ando, S., Peralta-Alva, A., Patel, N., and Presbitero, A. (2025). Fiscal consolidation and public debt. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 170. <https://doi.org/10.1016/j.jedc.2024.104998>.
16. Infrastructure Australia. Independent evidence-based advice on infrastructure planning, policy and priorities to benefit all Australians. <https://www.infrastructureaustralia.gov.au>.
17. El Aynaoui, K., and Canuto, O. (2023). Bridging green infrastructure and private finance in emerging market and developing countries. In *Scaling Up Sustainable Finance and Investment in the Global South*, 45–59. Policy Center for the New South, Brookings Institution. <https://southsouth-galaxy.org/wp-content/uploads/2023/03/CEPR-Scaling-Up-Sustainable-Finance-and-Investment-in-the-Global-South.pdf#page=54>.
18. Onyshko, S. V., and Riabokin, M. V. Zahalni kontseptualno-praktychni aspekty vplyvu finansovoho rynku na rozviazannia borhovykh problem [General conceptual and practical aspects of the financial market's influence on solving debt problems]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Ekonomika»* 24(52): 97–102. [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-24\(52\)-97-102](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2022-24(52)-97-102) [in Ukrainian].
19. Verheliuk, Y. Y. Pidkhody do formuvannia finansovoi rezystentnosti Ukrainy v umovakh posylennia borhovoi zalezhnosti [Approaches to the formation of Ukraine's financial resistance under conditions of growing debt dependence]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Ekonomika»* 36(64): 69–75. [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-36\(64\)-69-75](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-36(64)-69-75) [in Ukrainian].
20. Khaustova, V. Ye., and Reshetniak, O. I. Rezylientnist ekonomiky: sutnist i vyklyky dlia Ukrainy [Economic resilience: Essence and challenges for Ukraine]. *Biznes Inform*, 7 (2023): 30–41. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-7-30-41> [in Ukrainian].

**MODERN METHODS AND INSTRUMENTS FOR ADDRESSING
UKRAINE'S DEBT CHALLENGES*****Svitlana Onyshko***Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Financial Markets
and Technologies Department,
State Tax University, UkraineORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9073-6166>***Yuliia Verheliuk***PhD in Economics,
Associate Professor of the Financial Markets
and Technologies Department,
State Tax University, UkraineORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1773-6631>***Mykhailo Hantsiak***PhD, Head of the Financial Policy Department,
State Research Institute for Informatization
and Economic Modeling, UkraineORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6136-3193>

Abstract. The article analyzes modern methods and instruments of public debt management aimed at addressing Ukraine's debt challenges in the context of global financialization of economies. The purpose of the article is to systematize contemporary approaches and tools for managing debt problems that have been applied in international practice — and to justify the implementation of this experience in Ukraine. The study assesses the impact of the dominance of the financial sector on the accumulation of public debt — which complicates financial stability in emerging markets, particularly in Ukraine. Special attention is given to the specificity of the country's debt situation — shaped by historical, legal, economic, geopolitical, and global factors — which requires adapted debt management strategies. A particular focus is placed on financial repression — which, through administrative regulation of interest rates and currency controls, enables short-term debt relief with minimal public resistance — while posing risks to long-term market equilibrium. The article also addresses fiscal consolidation — which can be effective during periods of economic growth — but is less appropriate under Ukraine's current crisis conditions due to the risk of economic decline. A comparison is made between debt restructuring — which enables the conversion of obligations under more favorable conditions — and green and infrastructure bonds that help attract private capital to sustainable development projects such as renewable energy and infrastructure reconstruction. Their applicability in Ukraine is evaluated — taking into account limited fiscal space and the need for transparent legal regulation. The article emphasizes the international experience of both developed and emerging economies that have faced debt challenges — and found effective solutions. It is concluded that the absence of a universal strategy necessitates a comprehensive approach — that combines diversification of funding sources, increased transparency of fiscal policy, and the creation of a favorable investment climate to ensure financial stability and sustainable development

in Ukraine. Further research should focus on developing models for adapting international experience in the implementation of innovative debt instruments to Ukrainian conditions — with an assessment of their impact on macroeconomic resilience and socio-economic development.

Keywords: debt problems; public debt; fiscal consolidation; financial repression; restructuring; green bonds; infrastructure bonds; financial market; economic growth; investment activity; financial stability.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2025

УДК 339.9:327.8

JEL Classification: F02, F53, F55, O57, Q56

DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2025.57.117.131>

Хоманець Володимир Анатолійович*

НАЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЇХ КОНВЕРГЕНЦІЯ У ГЛОБАЛЬНИХ УМОВАХ

Анотація. Стаття присвячена системному дослідженню національних моделей економічної дипломатії та конкретизації ключових напрямів їх конвергенції в умовах глобалізації. Запропоновано типологію національних дипломатичних моделей за виокремленими автором критеріями та комплексно проаналізовано їх стратегічні переваги і обмеження з погляду реалізації державами національних інтересів на міжнародній арені. Доведено, що сучасні національні моделі економічної дипломатії у більшості випадків мають «гібридний» характер, органічно поєднуючи окремі елементи різноманітних типів їх інструментального забезпечення, інституційної й управлінської структури, геополітичної і стратегічної орієнтації. Наголошується, що у глобальних умовах спостерігається динамічна конвергенція національних моделей економічної дипломатії через зближення підходів різних держав до формування і реалізації дипломатичних практик.

Ключові слова: світовий порядок, економічна дипломатія, національні моделі економічної дипломатії, конвергенція національних дипломатичних моделей, компанії — «національні чемпіони», державно-приватне партнерство, ініціатива «Один пояс, один шлях», політика «Go Out».

Вступ. Глибокі трансформаційні зміни, які охопили в останні десятиліття усі структурні підсистеми глобальної політико-економічної системи, характеризуються зростаючою складністю і багатовекторністю, а отже, висуюють у число пріоритетних цілей конкурентного розвитку держав реалізацію ними своїх національних інтересів на міжнародній арені. Останні, як свідчить багатовікова господарська практика, відбиваючи, з одного боку, ключову формулу самоіден-

* Хоманець Володимир Анатолійович — канд. екон. наук, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна), ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0564-374X>, khomanets@gmail.com